

Teemu Rintala
Marika Ylikoski

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammatikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus
Opinnäytetyö, 2022

LAPSEN HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN VAR- HAISKASVATUKSESSA

Kyselytutkimus 4–6-vuotiaiden vanhemmille

TIIVISTELMÄ

Teemu Rintala ja Marika Ylikoski

Lapsen haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksessa. Kyselytutkimus 4–6-vuotiaiden vanhemmille

36 sivua ja 1 liite

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus

4–6-vuotiaiden kasvuun ja kehitykseen kuuluvat olennaisesti aikakaudet, jolloin lapsi haluaa uhmata aikuista ja kokeilla omia rajojaan. Monissa tapauksissa on kuitenkin havaittavissa käyttäytymisen muuttuneen toistuvasti näyttäväksi haastavaksi käytökseksi. Lapsen toistuva haasteellinen käytös rasittaa lapsen huoltajia ja kasvatushenkilökuntaa. Haastavaa käytöstä voitaisiin ennaltaehkäistä hyödyntämällä MAPA®-menetelmän toimintamalleja.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka usein ja millaista haastavaa käyttäytymistä 4–6-vuotiailla on. Missä haastavaa käytöstä esiintyy ja keneen se kohdistuu eniten, sekä kokevatko lapsen huoltajat saavansa tarpeeksi tukea. Työn tavoite oli tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan ennaltaehkäistä haastavia tilanteita. Tutkimus oli kvantitatiivinen ja se toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä 6.-19.12.2021 välisenä aikana. Ennalta valikoidut päiväkotiryhmät jakoivat saatekirjeet lasten huoltajille. Kyselyyn vastaaminen toteutettiin anonyyminä ja kohdehenkilöt saivat saatekirjeen mukana QR-koodin, jonka avulla tutkimukseen osallistuttiin.

Kyselyyn osallistui 22 henkilöä, joista jokaisella oli jonkinasteisia haastavia tilanteita lapsensa kanssa. Eniten lasten kanssa oli tilanteita, joissa lapsi itki, huusi ja potki, usein miten tilanteet kestivät 5–10 minuuttia. Eniten haastavaa käytöstä ilmeni viisivuotiaiden keskuudessa. Haastavassa tilanteessa lapsi kohdisti usein aggressiivisen käyttöksensä muihin henkilöihin. Itseen lapsi ei satuttanut haastavassa käytöstilanteessa. Haastaviin käytöstilanteisiin lasten vanhemmat kokivat tarvitsevänsä lisää tukea ja neuvoja, kuitenkin arjessa lasten huoltajat kokivat saavansa tarpeeksi tukea. Tutkimuksen perusteella lapsen haastava käytös on huoltajalle uuvuttavaa ja herättää ärsyyntyneisyyden ja jopa vihantunteita.

Tutkimus osoittaa, että 4–6-vuotiailla esiintyy haastavaa käyttäytymistä ja huoltajat kaipaavat siihen tukea. Näin ollen jatkotutkimuksia tarvitaan, koska silloin voitaisiin tukea lastenhuoltajia kasvatusprosessissa, sekä turvata lapselle turvallinen ja tukeva kasvuympäristö.

Asiasanat: Kasvatusyhteistyö, kyselytutkimus, lapsen haastava käytös, lapset, MAPA® (Management of Actual or Potential Aggression), varhaiskasvatus

ABSTRACT

Teemu Rintala and Marika Ylikoski

Challenging behaviour of children in early childhood education. A survey for the parents of children aged 4-6 years.

36 pages and 1 appendix

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services

Bachelor of Social Services

Stages where a child wants to defy adults and try their own limits are an essential part of the growth and development of a child aged 4-6 years. In many cases, however, it's noticeable that the child's behaviour has changed and become challenging more often. The child's repeated challenging behaviour puts a strain on the child's guardians and on the education staff. Challenging behaviour could be prevented by utilizing the MAPA® (Management of Actual or Potential Aggression) operating models.

The aim of the thesis was to find out how often challenging behaviour occurs in children between the ages of 4 and 6, and what it is like. The goal was also to discover where this behaviour occurs, who is the most affected and whether the children's parents feel that they are receiving enough support. The purpose of the thesis was to produce information that can be used to prevent challenging situations. The research was quantitative and it was carried out as an electronic Webropol survey between 6th and 19th of December in 2021. Pre-selected day-care groups distributed the covering letters to the guardians. Responding to the questionnaire was done anonymously, and the participants received a QR-code with the covering letter, with which they participated in the study.

22 people participated in the survey, each of whom had experienced some challenging situations with their child. The most common challenging situations were the ones where the child cried, screamed and kicked, and often the situations lasted 5-10 minutes. The most challenging behaviour occurred among five-year-olds. In a challenging situation, the child often directed aggressive behaviour towards other people. The children didn't hurt themselves during challenging behaviour. In challenging situations, the children's guardians felt that they needed more support and advice, but that in everyday life they had received enough support. According to the study, the children's challenging behaviour is exhausting for the parents, and it evokes feelings of irritation and even anger.

The study shows that challenging behaviour does occur in children between the ages of 4-6, and parents need support for dealing with it. Further research is needed because it could support the parents of the children in the upbringing process and ensure a safe and supporting growth environment for the child.

Keywords: Educational cooperation, survey, child's challenging behaviour, children, MAPA® (Management of Actual or Potential Aggression), Early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN KASVU JA KEHITYS 4–6-VUOTIAANA	6
2.1 Lapsen fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kehitys.....	6
2.2 Sosiaalisemotionaalinen kehitys	8
3 LAPSEN HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN	9
3.1 Haastavan käyttäytymisen määritelmä.....	9
3.2 Aggressio, aggressiivisuus ja väkivalta	10
3.3 Haastavaan käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä	12
3.4 Haastavan käyttäytymisen tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja hallinta .	14
4 MAPA®-OHJELMA.....	16
5 VARHAISKASVATUS JA KASVATUSYHTEISTYÖ.....	17
5.1 Varhaiskasvatuksen toiminta	17
5.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet	18
5.3 Kasvatusyhteistyö ja lapsen kohtaaminen	18
6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	19
7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	20
8 TUTKIMUKSEN TOTETUTTAMINEN.....	21
8.1 Aineiston keruu	21
8.2 Aineisto ja sen analyysi.....	21
8.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	23
9 TUTKIMUKSEN TULOKSET	24
9.1 Kyselyyn osallistuneet.....	24
9.2 Haastavan käyttäytymisen ilmeneminen lapsilla	25
9.3 Haastavista tilanteista selviäminen ja huoltajan tuentarve	27
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
11 POHDINTA	31

LÄHTEET	33
LIITE 1. Saatekirje	37

1 JOHDANTO

Lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen yleistyy nopeasti 2020-luvun Suomessa, osallistuminen ei ole kuitenkaan niin yleistä, kuin muissa Euroopan maissa. Varhaiskasvatuksella on todettu olevan hyvin tärkeä rooli lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa, sillä tutkimusten perusteella on voitu osoittaa sen vaikuttavan myönteisesti lapsen myöhempään kehitykseen. Perheiden, jotka ovat sosioekonomisesti heikommassa asemassa, on todettu hyötyvän varhaiskasvatuksen tarjoamasta tuesta eniten. On tärkeää, että perheille tarjottu varhaiskasvatus on laadukasta, sillä laadukkaana tarjottuna se edistää koko yhteiskunnan hyvinvointia. Laadukas varhaiskasvatus edistää tasa-arvoa, ehkäisee syrjäytymistä ja on oikein toteutettuna lapsen ensimmäinen osallistumismahdollisuus koulutukseen. (Tuononen, 2021.)

Opinnäytetyömme käsittelee lasten haastavaa käytöstä, sitä miten ja missä sitä ilmenee, sekä olisiko se mahdollisesti ennaltaehkäistävissä. Selvitimme työmme avulla saavatko lapsen kasvatukseen osallistuvat henkilöt tarpeeksi tukea kasvatustyössään. Tutkimus suoritettiin anonymisti sähköisen kyselyn avulla joulukuussa 2021. Tutkimus toteutettiin Rauman kaupungin alaisuudessa toimivassa kolmessa eri varhaiskasvatusyksikössä. Keräsimme lapsen kasvatukseen osallistuvilta henkilöiltä ajantasaista tietoa siitä, miten yleistä haastavakäytös on 4–6-vuotiaiden keskuudessa. Kysely suunnattiin lapsiperheille, joiden lapsilla ei ole lääkärin toteamaa kasvuun- tai kehitykseen vaikuttavaa diagnoosia eivätkä näin ollen myöskään tarvitse erityistä tukea fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien suhteen. ”Noin 5 % lapsista kaikissa kulttuureissa kärsii keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöistä, joiden syyt ovat biologiasia eivätkä siis johdun ”väärästä” kasvatuksesta tai puutteellisista elinoloista.” (Tahkokallio, 2003, s. 100).

2 LAPSEN KASVU JA KEHITYS 4–6-VUOTIAANA

2.1 Lapsen fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kehitys

Ennen kouluunmenoa lapsen fyysinen pituus- ja painokehitys tasaantuu, keskimäärin 4–6-vuotias lapsi kasvaa vuodessa 5–10 cm ja painoa tulee pituuskasvun yhteydessä kolme kiloa vuodessa. Lapsi suoriutuu päivittäisistä arkirutiineista ilman vanhempaa, esimerkiksi pukeutumisesta, syömisestä ja vessakäynneistä. Leikki-ikäinen lapsi kohtaa kuitenkin arjessaan vielä usein tilanteita, joissa hän tarvitsee aikuisen tukea, apua ja neuvoja. Tässä iässä on normaalia, että lapsi pyytää usein apua aikuiselta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2019.)

Leikki-ikäinen lapsi on todella liikunnallinen, liikkeissä on usein mukana paljon voimaa, joten usein kamppailuleikit ovat 4–6-vuotiaan mieleen. Lapsi on innokas harjoittelemaan kiipeilyä, naruhyppelyä, luistelua, pyöräilyä ja hiihtoa. Lapsen fyysiseen kehitykseen sisältyy lisäksi motorinen kehitys. Ennen esikouluikää lapsen sorminäppäryys kehittyy, hän kykenee työskentelemään yhä tarkemmin käden ja silmän yhteistyön kehittyessä. Lapsi piirtää ja käyttää kynää mielellään, sillä hän on oppinut käyttämään sitä yhä monipuolisemmin. Yksityiskohtien piirtäminen, niistä kertominen ja niiden etsiminen ovat 4–6-vuotiaalle mielekkäitä tehtäviä. Tämän selittää se, että lapsi kykenee ja jaksaa jo suunnitella tekemistään. Keskittyminen ja suunnitelmat eivät ole kuitenkaan kovinkaan pitkäkestoisia. Keskittymisen jälkeen lapsi tarvitsee vapaata palautuakseen muistia ja tarkkaavaisuutta vaatineesta toiminnasta. (Hujala & Turja, 2020; Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2019.)

Lasten kehitys on hyvin yksilökohtaista, jokaisella lapsella on omat yksilökohtaiset herkkyyuskautensa oppia tietyt asiat. 4–6-vuotiaan kehityksen keskiössä turvallisuudella aikuisella on suuri rooli. Aikuisesta lapsi saa turvaa itselleen kokiessaan olevansa heikko. Lapsen itsetunto ja minäkuvan kehitys voimistuvat alle kouluikäisenä. 5–6-vuotias lapsi vertaa itseään muihin ja oppii vertaamisen merkityksen esimerkiksi kilpailemisen kautta. Rohkaisu ja kokemus omasta tärkeydestä ovat tekijöitä, jotka vahvistavat lapsen itsetuntoa ja luottamusta. Lapsi oppii

puhumaan todennäköisemmin itsestään myönteisesti, mikäli hän on kuullut muiden ympärillään olevien puhuvan myönteisesti itsestään ja tekemisistään. Vastaavasti alemmuudentunto ja häpeä, sekä itsensä näkeminen negatiivisessa valossa opitaan myös muilta. Lapselle on tärkeää, mitä muut hänestä ajattelevat. 4–6-vuotiaana alkavat näkyä lapsen yksilölliset persoonallisuuden piirteet ja luonteen peruspiirteet. Tässä iässä luodaan perusta henkilöstä itsestään lähtevälle aloitteellisuudella ja ahkeruudelle. Säännöt luovat perusturvallisuutta 4–6-vuotiaan arkeen, sillä niiden avulla toiminnasta tulee johdonmukaista. Lapsi tietää, miten hänen tulisi toimia. Tässä iässä lapselle on normaalia kohdata kiukkua ja pettymystä noudattaessaan aikuisen antamia sääntöjä. Kiukun ja pettymysten tunteiden kohtaaminen auttaa lasta ymmärtämään, ettei kaikkea voi saada ja samalla elämästä tulee selkeämpää. (Hujala & Turja, 2020; Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2013.)

Lapsella on olemassa luontainen taipumus hakeutua sosiaaliseen vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa. Alle kouluikäisenä on tärkeätä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus leikkiin muiden samanikäisten kanssa. Yhdessä leikkiessään lapset kehittävät vuorovaikutustaitojaan ja oppivat paremmin ymmärtämään yksilöjen välistä erilaisuutta. Toisten lasten kanssa vuorovaikutuksessa ollessaan lapsi oppii suhtautumaan myönteisemmin itkeviin kavereihinsa, näin ollen jo viisivuotiaana lapsi osaa lohduttaa surevaa toveriansa. 4–6-vuotiaana lapselle kehittyvät taidot ristiriitojen ratkaisemiseen, lisäksi hän oppii vuorottelemaan ja jakamaan omia tavaroitaan. Sosiaalisista taidoista tässä iässä kehittyvät myös oikeuden mukaisuuden ymmärtäminen ja toisen asemaan eläytyminen. Erilaiset roolileikit ovat myös tässä iässä lapsille todella mieluisia, sillä lapsen ajattelu on kehittynyt niin pitkälle, että hän pystyy mielikuvituksen avulla eläytymään erilaisiin rooleihin. Roolileikit ovat edenneet niin, että roolit täydentävät toisiaan, enää samassa leikissä ei ole montaa samanlaista hahmoa, kuten lapsen ensimmäisissä roolileikeissä. (Hujala & Turja, 2020; Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2013.)

2.2 Sosiaalisemotionaalinen kehitys

Sosiaalisemotionaalinen kehitys käsitteenä on hyvin laaja (Ahonen, 2017, s. 16). Sillä tarkoitetaan kaikkia niitä taitoja, joita lapsi tarvitsee ymmärtääkseen ja käsitelläkseen tunteitaan, sekä kuinka ne vaikuttavat sosiaalisissa tilanteissa muiden ihmisten kanssa (Ahonen, 2017, s. 16; Poikkeus, 2013, s. 87). Lapsen sosiaalisemotionaalinen kehitys alkaa jo heti vastasyntyneen vauvan suhteesta häntä ympäröiviin ihmisiin. (Ahonen, 2017, s. 16–17; Rinnalla, i. a.) Kaikki sosiaalisemotionaaliset valmiudet kehittyvät hyvin yksilöllisesti ja eri tahtiin. Ulkoiset tekijät, kuten toiset lapset sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset arvot vaikuttavat lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi lapsen sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen vaikuttaa myös lapsen geneettinen perimä. Synnynnäisiä ominaisuuksia, kuten temperamenttia ja neurologista perimään ei voida muuttaa kasvatuksella. Kasvatuksella voidaan kuitenkin tukea lapsen sosiaalisemotionaalisten taitojen kehitystä, jonka avulla lapsi oppii ilmaistamaan itseään ja huomioimaan toiset ihmiset sosiaalisesti sopivalla tavalla. (Ahonen, 2017, s. 16–20.)

Lapsen kasvuympäristöllä on suuri merkitys, siihen kuinka tämä oppii ymmärtämään sosiaalisia tilanteita ja säätelemään tunteitaan niiden aikana (Ahonen, 2017, s. 18; Rinnalla, i.a.). Sosiaalisemotionaalisen kehityksen tärkein ominaisuus on itsesäätelytaito. Sen avulla lapsi osaa tunnistaa ja säädellä omia tunteitaan tilanteisiin sopivalla tavalla. Hyvänä esimerkkinä itsesäätelytaidosta on pettymystilanteet ja kuinka lapsi osaa näissä tilanteissa tunnistaa ja säädellä omaa käyttäytymistään sopivalla tavalla. Kun lapsi osaa tunnistaa ja säädellä omia tunteitaan, vaikuttaa se myös lapsen kykyyn säädellä käyttäytymistään. Jos lapsella on vaikeuksia tunnistaa omia tunteitaan, kuten vihaa tai pettymystä, ei hän myöskään osaa ilmaista niitä ja tällöin usein seurauksena on käyttäytymistä, joka saatetaan kokea haastavaksi. (Ahonen, 2017, s. 18–20; Her Majesty's Government, 2019, s. 14.)

Ihminen on sosiaalinen olento ja niin sanotusti laumaeläin, joka tarvitsee hyvin voidakseen ympärilleen vertaisiaan, joiden kanssa luoda sosiaalisia suhteita (Ahonen, 2017, s. 19). Sosiaalinen vuorovaikutus vaatii ihmiseltä joustavuutta,

monimutkaista ajattelua ja nopeaa asioiden käsittelykykyä (Green, 2005, s. 49). Aikanaan jo Charles Darwin on todennut tunnetilojen olevan kaikille eläimille ja ihmisille yhteinen keino välittää tietoa lajitovereilleen. Ihminen kuitenkin eroaa muista eläimistä pystyessään ilmaisemaan tunteitaan myös sanallisesti. Lähisuhteissa sanallista ilmaisua tärkeämpi viestintätapa tunteiden välittämiseksi on sanaton viestintä. (Cacciatore, 2018, s. 11.)

Ihmisen ja ennen kaikkea lapsuudessa tapahtuva sosiaalisemotionaalinen kehitys on tärkeää, sillä se luo perustan käyttäytymiselle. Lapsuudessa opitut käyttäytymispiirteet ohjaavat yksilön käyttäytymistä koko loppuelämän. Aikuisena niitä voi tahdonalaisella opettelulla oppia muokkaamaan ja säätelämään rakentavaan suuntaan (Nuortennetti, 2020). On todettu, että jos lapsen sosioemotionaalista kasvua ja kehitystä ei tueta tarpeeksi, saattaa hän muita herkemmin ajautua nuoruudessa ja aikuisuudessa rikollisuuteen, väkivaltaisuuteen tai yhteiskunnasta syrjäytymiseen (Ahonen, 2017, s. 52).

3 LAPSEN HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN

3.1 Haastavan käyttäytymisen määritelmä

Kasvatusalan kuormittavimpana tekijänä pidetään lasten haastavaa käyttäytymistä. Lapsen haastava käytös koetaan usein aggressiiviseksi ja uhmakkaaksi käytökseksi. Haastavaksi käyttäytymiseksi tulkitaan muun muassa ylivilkkaus ja tarkkaamattomuus, voimakkaat tunteenpurkaukset ja voimakas vetäytyminen. Ulospäin suuntautuva haastava käyttäytyminen koetaan ongelmalliseksi ja rasakaksi, koska se häiritsee samalla muun ryhmän toimintaa. Lisäksi kasvattajan on puututtava ulospäin suuntautuvaan haastavaan käytökseen herkemmin, jolloin kasvattajan huomio ei jakaudu tasaisesti muille ryhmän lapsille. Voimakas vetäytyminen on sisäänpäin suuntautuvaa käyttäytymistä, jolloin kasvattajan on

annettava intensiivistä huomiota lapselle, jotta hän ei jäisi paitsi tärkeistä sosiaalisista kokemuksista. (Ahonen, 2017, s. 28, s. 37.)

Haastavaa käyttäytymistä määritellään monella eri tavalla. Sitä kuvaavat käsitteetkin vaihtelevat käytöshäiriöstä sosiaalisemotionaaliseen tukeen saakka. Käsitteiden käyttämisessä on oltava tarkkana, koska riskinä on väärän informaation antaminen tai lapsen leimaaminen. Esimerkiksi käytöshäiriöstä puhuttaessa viitataan psykiatriseen diagnoosiin, jolloin lapsella on todettu jokin erityispiirre, jonka johdosta käyttäytyminen voi olla haastavaa. (Ahonen, 2017, s. 29; Aro, 2013, s. 110.) Kaikista maailman lapsista vain noin 5 prosenttia kärsii biologisista syistä johtuvista keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöistä, jotka eivät johdu niin sanotusta ”vääränlaisesta” kasvatuksesta tai puutteellisista elinoloista (Tahkokallio, 2003, s. 100; Viljamaa, 2009, s. 7; Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrian jaoksen asettama työryhmä, 2018). Jos lapsi käyttäytyy ongelmallisesti ja vaatii sen vuoksi paljon kasvattajan aikaa, puhutaan silloin yksinkertaisesti haastavasta käyttäytymisestä (Ahonen, 2017, s. 29).

3.2 Aggressio, aggressiivisuus ja väkivalta

Haastavasti käyttäytyvistä lapsista puhuttaessa kuulee usein termit aggressio, aggressiivisuus tai väkivalta. Aggressio ja väkivalta ovat kaksi eri asiaa ja ne tulee erottaa toisistaan, varsinkin varhaiskasvatusikäisistä lapsista puhuttaessa. Aggression on tunne, jonka aikana ihmisen fyysiset reaktiot ja aivojen eri osat alkavat aktivoitua (Mielenterveystalo, i.a.; Lagerspetz, 1992, s. 214–217). Aggressio ei ole tekemistä, joten sitä ei voida senkään takia pitää väkivaltana (Nuortennetti, 2020). Aggressio tunteen taustalla on usein myös muita tunteita kuten, vihaa, voitonahnaa, suuttumusta, raivoa, ahdistusta, kateutta, kostonhimoa, mustasukkaisuutta, pettymystä, toivottomuutta tai häpeää (Mielenterveystalo, i.a.; Caciatore, 2018, s. 26; Lagerspetz, 1992, s. 214–217). Jokainen kokee aggression tunteen omalla tavallaan ja niiden tarkoituksena on auttaa ihmistä puolustamaan itseään tai hänelle tärkeitä asioita. Aggression tunnetta voidaan käyttää

kahdessa eri muodossa: rakentavana tai tuhoavana. Rakentavaa aggressiota voidaan käyttää ja kanavoida toimintaan tai asioiden aikaansaamiseen. Aggressio voi siis olla positiivisessa mielessä energisoiva ja motivoiva tunne. Tuhoava aggressio on näkyvää, kun se purkautuu ja kohdistuu vahingollisesti esineisiin, itseensä tai muihin. (Nuortennetti, 2020; Cacciatore, 2018, s. 26; Ahonen, 2017, s. 32; Lagerspetz, 1992, s. 214–217.)

Aggressiivinen käytös kuuluu ihmisen luontaisiin reaktiotapoihin, jolle opitaan lapsuuden aikana vaihtoehtoisia tapoja purkautua (Cacciatore, 2018, s. 22). Aggressiivinen teko on kyseessä silloin, kun aggression tunne purkautuu itseään tai muita kohtaan uhkaavalla tai vahingoittavalla käyttäytymisellä. Vahingoittava käyttäytyminen voi olla fyysistä väkivaltaa, mutta myös toisen sanallista vahingoittamista. (Nuortennetti, 2020; Ahonen, 2017, s. 32.) Aggressiossa tehtävällä teolla pyritään yleensä toisen vahingoittamiseen. Vahingoittaminen on tahallista ja sillä on tarkoitus. Aggression purkautuminen aggressiivisena käyttäytymisenä taustalla on yleensä voimakas tunnetila. Nämä tunteet voivat kohdistua henkilöön, henkilöihin tai asiaan, jota kohtaan aggressiivisuus liittyy. (Lagerspetz, 1992, s. 214–217.)

Väkivallalla on paljon eri muotoja, joista yleisimpiä ovat henkinen ja fyysinen väkivalta. Väkivaltaa voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla, mihin vaikuttavat myös henkilökohtaiset näkemykset. Väkivalta on aina tekemistä, jolla pyritään vahingoittamaan, alistamaan tai käyttämään toista hyväksi vastoin tämän tahtoa. Väkivaltaa käytetään yleensä kohteen vahingoittamiseen. Väkivaltaa voidaan käyttää niin sanotusti ”kylmästi”, jolloin väkivallantekijällä ei ole aggression tunteita väkivallan kohdetta kohtaan. (Lagerspetz, 1992, s. 214–217; Dahlberg ym., 2005, s. 21–22; Cacciatore, 2018, s. 20–21; Mielenterveystalo, i.a.)

Maailman terveysjärjestö WHO on määritellyt väkivallan seuraavasti. ”Väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vammantekemiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen” (Dahlberg ym. 2005, s. 21).

3.3 Haastavaan käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä

Lapsen haastavaan käyttäytymiseen on lähes aina jokin syy. Lapsi ei käyttäydy tahallaan huonosti eikä sen takia, että olisi päättänyt niin. Suureksi osaksi haastavan käytöksen taustalla vaikuttavat lapsen sosioemotionaaliset valmiudet käsitellä asioita. (Ahonen, 2017, s. 29; Aro, 2013, s. 111.) Lapsen haastavaan käyttäytymiseen vaikuttaa suurelta osin osaamattomuus toimia oikein vaikeissa tilanteissa. Lapsi reagoi tilanteisiin, joko oppimallaan, tai temperamenttinsa mukana tuomalla tavalla. Aika-ajoin nämä reaktiot eivät ole oikein tai sopivia, jolloin lapsi saattaa käyttäytyä haastavasti. (Ahonen, 2017; Green, 2005; Aro, 2013, s. 109.)

Ihmisellä on monenlaisia tunteita ja lapsi opettelee niiden tulkitsemista, sekä miten niiden mukana tuomien ajatusten kanssa kuuluu käyttäytyä. Toisille tunteiden hallinta on helpompaa, kuin toisille. (Cacciatore, 2018, s. 8; Aro, 2013, s. 108.) Mukavat ja miellyttävät tunteet liittyvät selvästi turvallisuuteen ja läheisyyteen. Näiden tunteiden kanssa on helppoa ja miellyttävää olla. Lisäksi ne kehittävät luottamusta ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Vaikeiden ja haastavien tunteiden kanssa on kenen tahansa vaikea olla. (Cacciatore, 2018, s. 8.) Haastavien tunteiden kanssa pitäisi kuitenkin pystyä toimimaan siten, ettei tapahtuisi mitään tuhoavaa tai peruuttamatonta (Mielenterveystalo, i.a.). Lapsen vasta opetellessa tunteidensa säätelyä ovat vaikeat tunteet yksi merkittävistä tekijöistä lapsen haastavan käytöksen ilmenemiseen. (Cacciatore, 2018, s. 8; Aro, 2013, s. 109.) Lapsilla, jotka kykenevät tunnistamaan tunteita on myös paremmat sosiaaliset taidot, kuin muilla saman ikäisillä. Lisäksi tunteita tunnistavat lapset ovat vähemmän aggressiivisia ja heidät hyväksytään helpommin kaveripiireissä. (Cacciatore, 2018, s. 10; Rinnalla, i.a.; Määttä ym., 2017, s. 7)

Haastavaa käyttäytymistä voivat aiheuttaa lapsen yksilölliset ja tässä tapauksessa vaikeat temperamenttipiirteet. Temperamenttisuus on synnynnäistä, eikä sitä pidä sekoittaa ihmisen persoonallisuuteen, vaan se on pikemminkin tapa käyttäytyä. (Ahonen, 2017, s. 23; Laakso, 2013, s. 61–62; Aro, 2013, s. 160–107.) Lasten, joiden temperamentti on herkästi kiihtyvä, eivät hallitse omaa käytöstään ja heidän reaktionsa voivat olla voimakkaitakin erilaisissa tilanteissa. Tämän kaltainen haastavakäytös on suunnittelematonta ja se voi alkaa pienestäkin

ympäristön ärsykkeestä, kuten tilanteesta, jossa aikuisen antamat vaihtoehdot eivät miellytä lapsen omaa ajatusta asiasta. Temperamenttisilla lapsilla on taipumus tulkita toisten ihmisten aikomukset häntä vastaan. Tämänkaltaiset lapset saattavat myös joutua helpommin kiusatuksi, muiden huomattaessaan heidän herkästi tulistuva käytöksensä. (Cacciatore, 2018, s. 13.)

Puutteelliset sosiaaliset taidot voivat saada lapsessa aikaan haastavaa käyttäytymistä, jos hän ei osaa tulkita vuorovaikutustilannetta oikealla tavalla (Green, 2005, s. 49). Yksinkertaiseltakin vaikuttavassa vuorovaikutustilanteessa ihminen joutuu jatkuvasti analysoimaan, sekä tulkitsemaan vastapuolen ilmeitä ja eleitä. Näiden lisäksi pitää osata vielä tulkita tarkoittaako vastapuoli varmasti sanojensa, vai onko kyseessä esimerkiksi vitsi. Edellä mainittu prosessi on jatkuvasti käynnissä oleva toiminto kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Se vaatii yksilöltä suurta tehokkuutta ja joustavuutta ymmärtää sosiaalisia tilanteita. (Green, 2005, s. 49–50.)

Haastavalla käyttäytymisen taustalla voi olla lapsen oppima tapa saada tahtonsa läpi. Lapsi käyttäytyy haastavasti ja aggressiivisesti tavoitteenaan saada valtaa, tai yliote muista läsnäolijoista. Opittuun ja suunnitelmalliseen aggressiiviseen käytökseen voi myös liittyä lapsen kokema väkivalta, tai muu huono kohtelu kotona. (Nuortennetti, 2020; Cacciatore, 2018, s. 15.) Lapsi voi nähdä ja kokea väkivaltaa myös fiktiivisessä muodossa, jolloin puhutaan mediaväkivallan aiheuttamista traumoista. Fiktiiviselle väkivallalle lapsi altistuu katsoessaan väkivaltaa sisältäviä ohjelmia, tai pelatessaan tämän kaltaisia pelejä. Lapsi ei erota peleissä esiintyvää väkivaltaa oikeaksi tai vääräksi, jonka seurauksena väkivalta voi alkaa tuntua hyväksytyltä. (Cacciatore, 2018, s. 21–22.)

Sosiaalisemotionaalisten taito eli itsesäätelytaitojen haasteet voivat olla lapsen haastavan käyttäytymisen taustalla. Lapsen itsesäätelytaitojen haasteita voi nähdä käytöksessä esimerkiksi tarkkaavaisuuden säätelyssä tai toiminnan ohjauksessa. Ohjatuissa ryhmätilanteissa lapsen ajatukset herpaantuvat eikä hän pysty seuraamaan aikuisen ohjeita. Tämän seurauksena lapsi alkaa käyttäytyä levottomasti ja haastavasti. Lapsen itsesäätelytaitojen suurimpia haasteita ovat

voimakkaat tunteet, kuten viha, pettymys ja epäonnistuminen. (Ahonen, 2017, s.19–20.)

3.4 Haastavan käyttäytymisen tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja hallinta

Filosofian tohtori Ross W. Green (2005, s. 29) toteaa kirjassaan, että ”lapset toimivat oikein, jos he osaavat”. Tämä on osuva sanonta koska, jos lapsi osaisi käyttäytyä oikealla tavalla esimerkiksi hankalissa pettymystilanteissa hän varmasti myös toimisi niiden mukaisesti. Haastavat tilanteet lapsen kanssa syntyvät yleensä silloin kun, lapsi ei saa kasvattajalta tarpeeksi sosiaalisemotionaalista tukea tilanteesta selviytymiseksi. Joidenkin lasten kanssa haastavia tilanteita voi olla lähes mahdotonta ennakoida etukäteen. Kasvattajan oikea-aikainen läsnäolo ja oikein mitoitettu tuen antaminen haastavissa tilanteissa on etenkin hankalaa varsinkin niin, että kasvattaja osaisi antaa tukea juuri sopivasti. (Ahonen, 2017, s. 41.)

Uhmakkaan lapsen käyttäytyminen on yleensä ohjeiden ja sääntöjen noudattamattomuutta ja lapsi haluaa itse päättää kaikesta. Uhmakkaalle lapselle täytyy myös olla jatkuvasti perustelemassa päivittäin toistuvia asioita, joita hän kyseenalaistaa kasvattajan perusteluista huolimatta. Aikuiset kokevat henkilökohtaisena ja auktoriteettiasemansa haastamisena uhmakkaan lapsen ohjeiden ja sääntöjen noudattamattomuuden ja kyseenalaistamisen. Tämän kaltaiset ajatukset vanhemmalla johtavat herkästi haastavaan tilanteeseen lapsen kanssa, jolloin vanhempi pyrkii palauttamaan omaa auktoriteettiasemaansa. (Ahonen, 2017, s. 37.) Uhmakkaasti käyttäytyvän lapsen ja vanhemman ajatukset seuraavaksi tapahtuvasta asiasta eivät usein kohtaa. Lapsen mieli ei heti pysty siirtymään vanhemman ilmoittamaan seuraavaan asiaan. Esimerkiksi aikuinen pyytää lasta lopettamaan leikkimisen heti, koska pitää ehtiä syömään. Uhmakkaasti käyttäytyvän lapsen kanssa on hyödyllistä ennakoida ja perustella tulevat tilanteet. Esimerkiksi kertomalla ja perustelemalla kuinka kauan leikkimiselle on varattu aikaa ja mitä sen jälkeen tapahtuu. Näin lapselle annetaan aikaa prosessoida ja suunnitella omaa toimintaa tulevia tapahtumia ajatellen. Lapsi ei välttämättä vielä osaa kelloaikoja tai ajatella ajan kulumista, joten hän tarvitsee siihen jonkin apuvälineen

kuten esimerkiksi Time Timer -kellon. Ajan kulumisen hahmottamisen apuna voi lisäksi käyttää myös jotain muuta lapsen kanssa sovittua ajanilmaisun keinoa. (Ahonen, 2017, s. 38.)

Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi tarvitsee aikuisen tukea voimakkaiden tunteiden säätelyssä, eikä hyödy millään tavalla rangaistuksista tai jäähypenkille asettamisista. Lapsi ei itse opi säatelemään voimakkaita tunteitaan ja impulsiivista käyttäytymistään vaan tarvitsee tuekseen läsnä olevan aikuisen. Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi on siirrettävä pois ryhmätilanteesta rauhallisempaan paikkaan, jossa lapsi voi rauhoittua aikuisen tukemana. Lapsen ollessa voimakkaiden tunteiden vallassa hän ei kykene vastaanottamaan aikuisen järkevää puhetta. Varsinkin sääntöihin vetoava puhe saattaa vain provosoida lisää lapsen aggressiivista käytöstä. Empaattisuus toimii kaikkien lasten kanssa. Empaattisella puheella ja eleillä aikuinen voi osoittaa tunnekuohussa olevalle lapselle ymmärtävänsä tämän kokemat vaikeat tunteet. Jotkut lapset rauhoittuvat aikuisen lempeästä fyysisestä kosketuksesta, kuten sylissä olemisesta tai silittämisestä. Osa lapsista ei kuitenkaan siedä lainkaan koskettamista, vaan he haluavat purkaa kiukkunsa liikkumalla ja huutamalla saman aikaisesti. Silloinkin turvallisen aikuisen läsnäolo on tärkeää ja hänen on oltava valmis lohduttamaan lasta heti, kun tämä on siihen valmis. Aikuinen on myös suojaamassa aggressiivisesti käyttäytyvää lasta, jos tämä toiminnallaan uhkaa satuttaa itseään tai rikkoa paikkoja. (Ahonen, 2017, s. 34–35.)

On olemassa lapsia, joiden ongelmat ovat niin suuria sosioemotionaalisten taitojen kanssa, että aggressiivisesti käyttäytyessään he eivät hyödy edellä mainituista menetelmistä (Ahonen, 2017, s. 36). Aikuiset joutuvat rajoittamaan lapsia erilaisissa tilanteissa esimerkiksi kieltämällä, estämällä tai asettamalla rajoituksia ja seuraamuksia joihinkin asioihin. Vuonna 1991 Suomessa voimaan tulleessa YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa kerrotaan, että lapsilla on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään (A 60/1991). Lasta ei koskaan saa vahingoittaa tahallisesti, eikä kasvatuksessa saa käyttää väkivaltaa. Aikuisen tehtävänä on toimia turvallisena kasvattajana ja erottaa rajoittaminen ja rankaiseminen toisistaan. Jotkin kasvatustilanteet voivat vaatia välttämätöntä lapsen turvallista fyysistä rajoittamista. Tämän kaltaisia tilanteita ovat esimerkiksi, kun lapsi aiheuttaa

vaaraa itselleen tai muille. (Cacciatore, 2018, s. 22.) Lapsen fyysinen rajoittaminen, toisin sanoen kiinni pitäminen, tulee ehdottomasti aina olla viimeinen vaihtoehto. Fyysisen rajoittamisen tulee olla mahdollisimman vähän rajoittava ja kestää mahdollisimman vähän aikaa, koska pitkäkestoinen fyysinen rajoittaminen lisää vahinkoriskiä. Lapsen fyysinen rajoittaminen on kyseessä vain tilanteissa, joissa lapsen oma tai muiden ihmisten turvallisuus on vaarassa. (Ahonen, 2017, s. 36; Crisis prevention Institute, 2020, s. 274.) Haastavan käyttäytymisen ennaltaehkäisyä ja hallintaa sekä lapsen turvallista fyysistä rajoittamista voi harjoitella MAPA®-toimintamallin avulla.

4 MAPA®-OHJELMA

MAPA®-toimintamallin kehitys on alkanut Englannissa noin 40 vuotta sitten, ja sen lisenssin omistaa kansainvälinen Crisis Prevention Institute (Crisis Prevention Institute, i.a.-a). MAPA® tulee englanninkielien sanoista Management of Actual or Potential Aggression, joka on suomeksi käännettynä haasteellisen käyttäytymisen ennaltaehkäisy ja hallinta. MAPA®-toimintamallia koulutetaan maailmanlaajuisesti vuosittain 1,5 miljoonalle henkilölle. Suomessa MAPA®-kouluttajakoulutukset alkoivat vuonna 2005 Hyvinkäällä Laurea-ammattikorkeakoulun organisoimana, josta menetelmä on sen jälkeen levinnyt ympäri Suomea. (Suomen Mapa® keskus, i.a.)

MAPA®:a voidaan soveltaa laajasti, sitä käytetään muun muassa erityisopetuksessa, lastenpsykiatriassa ja lastensuojelussa, vanhuspalveluissa sekä somaattisessa hoitotyössä. Ihminen reagoi vaistonvaraisesti kohdatessaan riskikäyttäytymistä, mutta tämän kaltainen reagointi voi vain pahentaa tilannetta, eikä näin ollen asiakkaan oikeuksia pystytä välttämättä turvaamaan. MAPA®-toimintamallin avulla opitaan ehkäisemään ja hallitsemaan positiivisella tavalla häiritsevää, haastavaa ja aggressiivista käytöstä. MAPA®-koulutuksen avulla voidaan edistää asiakaslähtöistä päätöksentekoa ja hyödyntää ongelmanratkaisuperiaatteita

riskikäyttäytymisen ehkäisemiseen ja hallitsemiseen. MAPA®-toimintamallin ja koulutuksen pääpaino on tilanteiden ennaltaehkäisevyydessä, mutta se tarjoaa myös vaihtoehtoja turvalliseen fyysiseen rajoittamiseen, joiden avulla voidaan hallita eriasteista haasteellista käytöstä. (Crisis Prevention Institute, i.a.-b.) MAPA®-ohjelma perustuu eettiseen filosofiaan, jonka arvoja ja periaatteita voidaan soveltaa kaikkien ihmisten kanssa. Ihmisten turvallisuuden varmistamiseksi fyysisiä ja muita rajoittavia toimenpiteitä käytetään aina viimeisenä vaihtoehtona ja mahdollisimman vähän rajoittavalla tavalla. (Crisis Prevention Institute, 2020, s. 274.)

5 VARHAISKASVATUS JA KASVATUSYHTEISTYÖ

5.1 Varhaiskasvatuksen toiminta

Varhaiskasvatus on toimintaa, joka yleisimmin tapahtuu päiväkodeissa, se on suunnattu 0–6-vuotiaille lapsille. Toiminta on suunnitelmallista. Kasvatus tapahtuu tavoitteellisesti ja yhdessä hoidon, sekä opetuksen kanssa nämä muodostavat pedagogiikkaa korostavan kokonaisuuden. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää perhepäivähoidossa, sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana. Oppimis- ja toimintaympäristöt eroavat toisistaan esimerkiksi henkilöstömitoituksen, kelpoisuusvaatimusten ja lapsiryhmien koon perusteella. (Opetushallitus, i.a.) Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta määrittelee erikseen henkilömitoituksen päiväkodille ja perhepäiväkodille. Samassa asetuksessa määritellään henkilökunnan pätevyysvaatimukset. Asettamalla tiukat kriteerit henkilökunnanmäärälle ja pätevyydelle pystytään turvaamaan lapselle laadukas varhaiskasvatus, joka tukee iän mukaista kehitystarvetta. (A 753/2018.)

5.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehitystason mukaista kasvua ja kehitystä tarjoamalla lapselle monipuolista pedagogisesti ohjattua toimintaa. Tavoitteena on taata lapselle tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö, jossa läsnä ovat ammattitaitoiset ja pysyvät aikuiset. Pysyvien vuorovaikutussuhteiden avulla voidaan varhaiskasvatuksessa tukea lasta ongelmatilanteissa. Tavoitteena on saada aikaan kokonaisuus, jossa lapsi tulee kuulluksi ja kohdatuksi aidosti omana itsenään. Kokonaisuudessa korostetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta huomioimalla eettiset näkökulmat, sekä yksilön ainutkertaisuus ja kulttuurinen perimä. Lapsella on oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Lapsenkokonaisvaltainen hyvinvointi on tavoitteiden keskiössä, siihen kuuluu toiminta yhdessä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Tavoitteena on toimia yhdessä heidän kanssaan tukien heitä kasvatustyössä, jota he tekevät. (L 540/2018.)

Tunnetaidot, erilaiset tunnekokemukset, sosiaaliset suhteet, vuorovaikutustaidot ja vertaisryhmät nousevat usein esille opetussuunnitelmissa. Ammatillaisen, joka toimii varhaiskasvatuksen- tai esiopetuksenopettajana, tulee ohjata, sekä tukea lasta tunnetaitojen kehittämisessä. Opettajan tulee työssään toimia niin, että hän edistää lapsen sosiaalisten suhteiden rakentumista, sekä tukee lapsen identiteetin kehittymistä. Lasten sosiaaliset- ja tunnetaidot kehittyvät yhteisessä vuorovaikutuksessa muiden kanssa, sekä erilaisia musiikillisia ja taiteellisia keinoja käyttäen. Näin ollen pedagogisen oppimisympäristön tulee sisältää erilaisia mahdollisuuksia musiikilliseen, kuvataiteelliseen, käsityölliseen sekä suulliseen ja keholliseen ilmaisuun. (Rinnalla, i.a.)

5.3 Kasvatusyhteistyö ja lapsen kohtaaminen

Lapsen haastava käyttäytyminen lisää varhaiskasvatuksen ja lapsen kodinväistä yhteistyötä. Ominaista toiminnalle on sen lapsilähtöisyys, jolloin jokainen lapsi kohdataan omana yksilönä. Tutkimukset osoittavat erittäin merkitykselliseksi sen, miten lapsi kohdataan haastavassa tilanteessa. Tuollaisessa tilanteessa on

tärkeää antaa lapsen aidosti näyttää tunteensa, hyväksyä lapsen erilaisuus, suunnitella ja ennakoida tarpeen mukaan. Haastavaa käytöstä omaavan lapsen kanssa toimiessaan, sekä lapsen kasvattaja, että varhaiskasvatuksen ammattilainen tarvitsevat kärsivällisyyttä, sitkeyttä ja aitoa omistautumista lapsen sen hetkiseen tilanteeseen. Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että tuen saamisen ja antamisen merkitys on korostunut tällaisissa tilanteissa. On osoitettu, että tukea tarvitsevat kaikki osapuolet, jotka osallistuvat lapsen kasvatukseen. Tutkimuksissa lapsen huoltajat kaipaavat tukea varhaiskasvatukselta ja varhaiskasvatuksessa toimivat puolestaan työtiimiltä, tai erityislastentarhanopettajalta. (Karttunen, 2016; Suomi, 2013.)

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Varhaiskasvatusikäisen lapsen haastavan käytöksen koetaan vievän paljon resursseja kasvatuksessa päävastuussa olevilta henkilöiltä, näin osoittavat aikaisemmat tutkimukset. Kasvatustyössä koetaan tärkeäksi lapsilähtöisyyden tukeminen, mutta toisaalta lasten vanhempien ja huoltajien tuen tarve on osoitettu myös suureksi. Tutkimusten perusteella lapselle halutaan turvata turvallisuuden tunne ja etenkin turvallisen aikuisen merkitys korostuu, kun työskennellään haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa. On tärkeä, että lapsen kanssa yhteistyössä olevat aikuiset toimivat tiiviissä yhteistyössä. Päiväkodin ilmapiirin halutaan olevan aito ja välittävä, sellainen, jossa lapsen on turvallista kasvaa ja kehittyä. Tutkitun tiedon pohjalta päiväkotien leikkejä pyritään rajoittamaan niin, että ne olisivat kaikille lapsille hyvinvointia turvaavia ja mahdollistaisivat ikätasoisien kehityksen ja oppimisen jokaiselle lapselle. (Candelin, 2019; Mikkonen, 2018; Suomi, 2013.)

Yhteistyön merkityksellä ja sillä, miten yhteistyö toteutetaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten, lasten huoltajien ja lapsen itsensä kanssa on suuri rooli haastavasti käyttäytyvän lapsen arjessa, osoittavat aikaisemmat tutkimukset. Yhteistyön

halutaan olevan avointa ja luottamuksellista. On osoitettu, että ilman luottamusta ei voi saada aikaan toimivaa yhteistyötä. Kasvattajan tulee kohdata lapsi aidosti ja välittävästi. Yhteistyön haasteiksi koettiin eriävät mielipiteet lapsen olemassa olevista haasteista ja tarpeista. Haasteellisessa kasvatustilanteessa tuen tarpeen saannin tarve korostui, varhaiskasvatuksessa toimivat hakivat tukea työtiimiltään ja vastaavasti lapsen huoltajat varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. (Karttunen, 2016; Suomi, 2013.)

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Lapsi joutuu mukautumaan arjessaan vanhempien muuttuviin aikatauluihin ja elämänrytmiin. Usein tällaiset tilanteet vaikuttavat lapsen käytökseen, sillä lapsi muokkaa käyttäytymistyyliään sen mukaan tuntee hän olonsa turvattomaksi, vai turvalliseksi. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, miten paljon ja millaisissa tilanteissa lapsi käyttäytyy haasteellisesti, sekä kokevatko lasten huoltajat saavansa tarpeeksi tukea tällaisissa tilanteissa. Tutkimuksen kohderyhmä muodostuu 4–6-vuotiaitaista Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista. Tavoitteenamme on kerätä tietoa lasten haastavasta käyttäytymisestä, sekä huoltajien tuentarpeesta ja tunteista, joita lapsen haastavakäytös heissä saa aikaan. Saadun tiedon avulla pyritään vaikuttamaan haastavien käytöstilanteiden ennaltaehkäisyyn ja niiden vähentämiseen. Tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka kuvaa millaisissa tilanteissa ja miten lapsi käyttäytyy haasteellisesti. Tavoitteena on selvittää, miten lapsen huoltajat kokevat pärjäävänsä ja jaksavansa lapsen haastavissa käytöstilanteissa.

Tutkimuskysymykset olivat, 1. Millasta ja miten usein haastavaa käyttäytymistä lapsella esiintyy, 2. Missä lapsi käyttäytyy haasteellisesti ja keneen lapsi kohdistaa käyttöksensä 3. Kokevatko lapsen huoltajat saavansa tarpeeksi tukea lapsensa kasvatuksessa.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

8.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyön prosessi aloitettiin tekemällä suunnitelma siitä, mitä halutaan tutkia ja minkälaista tietoa halutaan kerätä. Suunnitelma vaiheessa haimme tietoa jo olemassa olevista tutkimuksista, sekä perehdyimme muuhun saatavilla olevaan materiaaliin tekemällä kirjallisuuskatsauksen. Teoreettisenviitekehyksen määrittelyn jälkeen asetimme tutkimukselle tutkimuskysymykset, jotka ohjasivat tutkimuksen kulkua. Lisäksi tässä vaiheessa valitsimme tutkimuksellemme toteutustavan. Toteutustavaksi valikoitui määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Suunnitelmalle haimme hyväksynnän opinnäytetyön ohjaavilta opettajilta, saatuaamme luvan aloitimme kyselylomakkeen työstämisen.

Kyselylomakkeen laadinnassa kiinnitimme huomiota siihen, että laaditut kysymykset keräävät meille materiaalia, jonka avulla saamme tietoa tutkimusongelmiimme. Julkaisimme ainoastaan sellaisia kysymyksiä, jotka pohjautuivat hankkimaamme teoriapohjaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen kyselylomakkeen kysymysten tulee olla sellaisia, että ne pohjautuvat, siihen teoriapohjaan, joka tutkimukselle on määritetty, eikä kyselylomakkeessa näin ollen voida kysyä mitä vain, kuten Vilka (2021) kertoo.

8.2 Aineisto ja sen analyysi

Tutkimuksemme toteutustavaksi valikoitui kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Kvantitatiivisen tutkimuksen perusajatuksena on, että on olemassa jokin tutkimusongelma, johon haetaan vastausta. Olennaista on määrällistä tutkimusta toteutettaessa hakea tietoa, tehdä johtopäätöksiä, ja esittää hypoteeseja. (Hirsijärvi ym., s. 140.) Tutkimuksemme tarkoituksena oli saada selville, miten ja millaista sekä, kuinka usein haastavakäyttäytymistä ilmenee 4–6-vuotiailla lapsilla. Tutkimuksessa kartoitimme huoltajien tuensaannin tarpeen ja jaksamisen haastavan lapsen kanssa.

Tutkimusongelmien ja tutkimuksen tarkoituksen määrittelyn jälkeen aloitimme kyselylomakkeen työstämisen. Valikoimme kysymyksiksi sellaisia kysymyksiä, joihin osallistujan on helppo vastata. Halusimme saada aikaa lomakkeen, joka kattaa mahdollisimman laajan alueen huomioiden tutkimuksemme teoreettinen viitekehys. Kyselylomakkeelle ei suoritettu esitestausta, sillä koimme sen olevan tarpeeksi toimiva. Kyselylomakkeen toimivuutta arvioitiin opinnäytetyön ohjauksessa ohjaajiemme sekä opiskelija kollegoidemme toimesta. Lomakkeen loogisuuteen, kattavuuteen ja ymmärrettävyyteen haluttiin panostaa tutkimuksen sujuvuuden vuoksi.

Kvantitatiivista tutkimusta tehdessä kyselylomake on yksi yleisimmistä aineiston keruu menetelmistä, sillä se soveltuu suurelle tutkimusjoukolle (Hirsijärvi ym., s. 137–138). Tämän vuoksi kyseinen muoto valikoitui tutkimuksemme suoritustavaksi. Varsinainen kyselylomake koostui 23 kysymyksestä, jotka olivat sekä strukturoituja Kyllä -Ei kysymyksiä ja Likertin asteikolla arvioitavia kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä tutkimuksessa ei ollut.

Ennen varsinaista tutkimuksen suorittamista anoimme tutkimusluvan Rauman kaupungilta, sekä olimme yhteydessä päiväkotien johtajiin. Laadimme kirjallisen tutkimuslupahakemuksen Rauman kaupungin sivistystoimelle. Saatuamme myöntävät vastaukset, sekä sivistystoimesta, että päiväkotien johto- ja kasvatushenkilöstöltä toteutimme kyselyn.

Tutkimukseen osallistuneille kolmelle päiväkodille vietiin henkilökohtaisesti saatekirjeet (Liite 1. Saatekirje) jaettaviksi tutkimukseen osallistuville ryhmille. Varsinainen tutkimus suoritettiin sähköisenä Webropol- kyselynä, tutkimusajoittui ajankaksolle 6.-19.12.2021. Tuona aikana valitulla kohderyhmällä oli vapaaehtoinen mahdollisuus osallistua tutkimukseen haluamanaan aikana. Tutkimus haluttiin suorittaa aikana, jolloin ennalta määritellyt juhlapyhät häiritsevät mahdollisimman vähän tutkimuksen toteutusta, toisaalta jouduimme huomioimaan vallitsevan Covid-19 tilanteen tutkimusta tehdessämme.

8.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on julkaissut yleiset ohjeet, miten tutkimus, joka kohdistuu ihmiseen, on toteutettava. Neuvottelulautakunta painottaa eettisten periaatteiden noudattamista, kun tutkimusta tehdään. Eettisiin periaatteisiin kuuluu ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, joten tutkimuksessa henkilö voi itse valita osallistuuko siihen, vai ei. Tutkimus tulee toteuttaa niin, ettei siihen osallistuvalla aiheudu riskejä tai haittoja. Osallistujalla tulee olla oikeus saada tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ja hänen anonymiteettinsä tulee turvata koko tutkimuksen ajan, anonymiteetin säilyminen tulee huomioida myös tutkimuksen tulosten julkistamisen jälkeen. Tutkimuksen kirjoitustyylin tulee olla selkeä ja helposti ymmärrettävissä niin, ettei satu väärinymmärryksiä, jotka mahdollisesti vaikuttavat tuloksiin. Mikäli tutkimuksessa kerätään yksityisten henkilöiden henkilötietoja, tulee niiden keräämisessä noudattaa erityistä varovaisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019.)

Toteutimme tutkimuksemme anonymisti, missään tutkimuksen vaiheessa emme keränneet minkäänlaisia henkilötietoja tutkimukseen osallistuneista. Tutkimus oli täysin vapaaehtoinen kaikille siihen osallistuneille, ja tutkimuksen kieli oli selkeää yleiskieltä. Osallistujille tiedotettiin vapaaehtoisuudesta ja anonymiteetista saatekirjeen avulla, joka oli luettavissa ennen varsinaiseen tutkimukseen osallistumista. Kysely toteutui sähköisenä kyselynä, jossa siihen osallistuttiin julkisen linkin tai QR-koodin avulla. Päiväkodintyöntekijät jakoivat julkisen linkin kyselyyn osallistujille omissa suljetuissa WhatsApp-viestiryhmissään. Tämä mahdollisti tutkimuksen toteutuksessa sen, ettei yksityisiä sähköpostiosoitteita tarvinnut käsitellä. Tällä tavoin takasimme tutkimukseen osallistuneille anonymiteetin säilymisen.

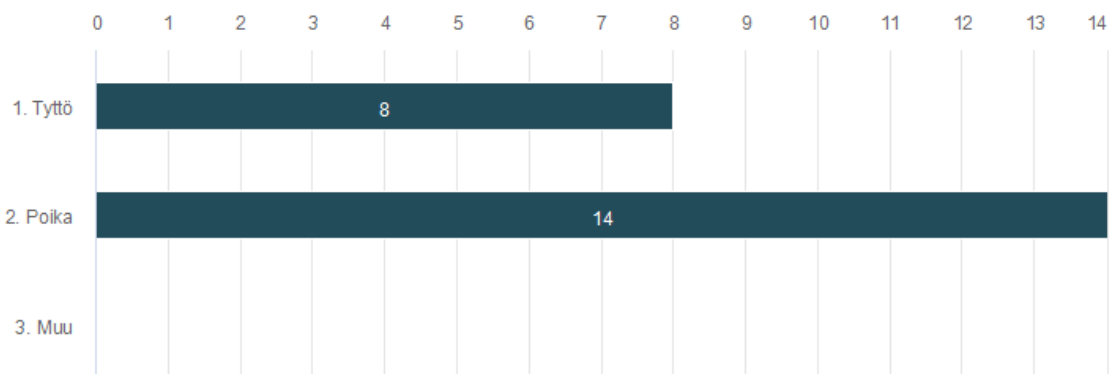
Kyselyn lopussa vastaajalla oli mahdollisuus nähdä ja läpikäydä kaikki vastauksensa ennen niiden eteenpäin lähettämistä. Kyselytutkimuksen tulokset raportoimme julkisina opinnäytetyössämme. Tämä mahdollistaa jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle tiedonsaannin tuloksista.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

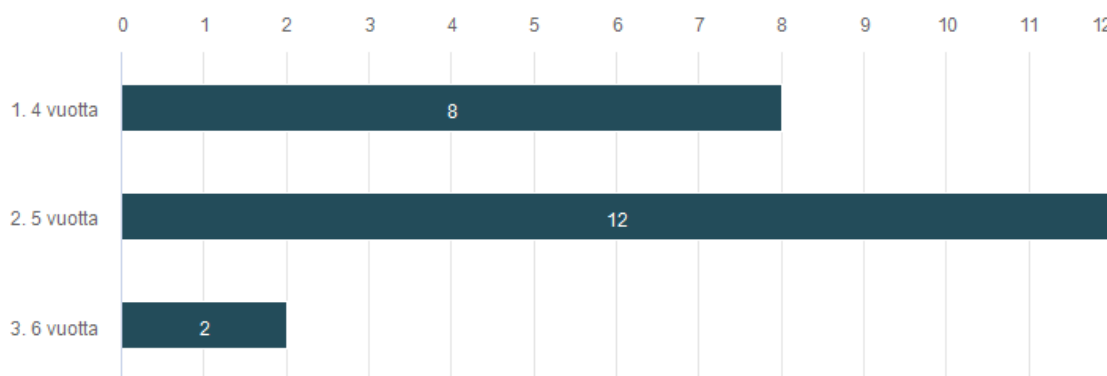
9.1 Kyselyyn osallistuneet

Kysely suunnattiin Rauman kaupungin alaisuudessa toimiville kolmelle varhaiskasvatuksen yksikölle, joista tutkimukseen osallistui yhteensä 5 päiväkotiryhmää. Jokaisessa ryhmässä oli yhteensä noin 20 lasta. Tutkimukseen valikoituneille päiväkodeille vietiin 50 kappaletta saatekirjeitä. Palautuneita vastauksia saimme takaisin ainoastaan 22 kappaletta, mikä vaikutti suuresti tutkimuksen reabiliateettiin alentavasti. Kuviossa 1 kuvataan, että kyselyn aineisto koostui 14 (63,6 %) pojasta ja 8 (36,4 %) tytöstä.

Kuvio 1. Kyselyn sukupuolijakauma 22 vastauksesta.

Kuviossa 2 on esitetty kyselyyn osallistuneiden ikäjakauma, joista 5-vuotiaita oli 12 kappaletta (55 %), 8 kappaletta 4-vuotiaita (36,4 %) ja 6-vuotiaita 2 kappaletta (9 %). Kyselyn otos $N = 22$. Kyselyyn osallistuneista 86 % ei ollut aiemmin osallistunut vastaavanlaiseen kyselyyn.

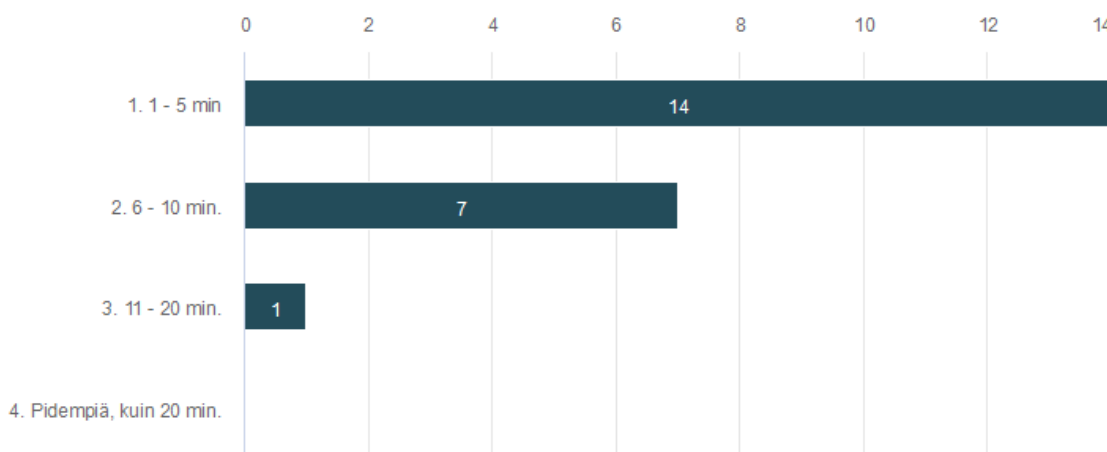

Kuvio 2. Kyselyn ikäjakauma 22 vastauksesta.

Lapset, joista kysely koostui, kuuluivat enemmistöltä ydinperheeseen 17 kpl (77 %), vähemmistö 5 kpl (22,7 %) muuhun perhemuotoon ja 0 kpl (0 %) yksinhuoltaja perheeseen. Kysyttäessä lasten sisarusten lukumäärästä vastaukset jakaantuivat tasaisemmin. 8 (42,1 %) kyselyyn osallistuneella oli yksi sisarus, 7 (36,8 %) osallistuneella sisaruksia oli kolme tai enemmän ja neljällä osallistujalla (21,1 %) sisaruksia oli kaksi.

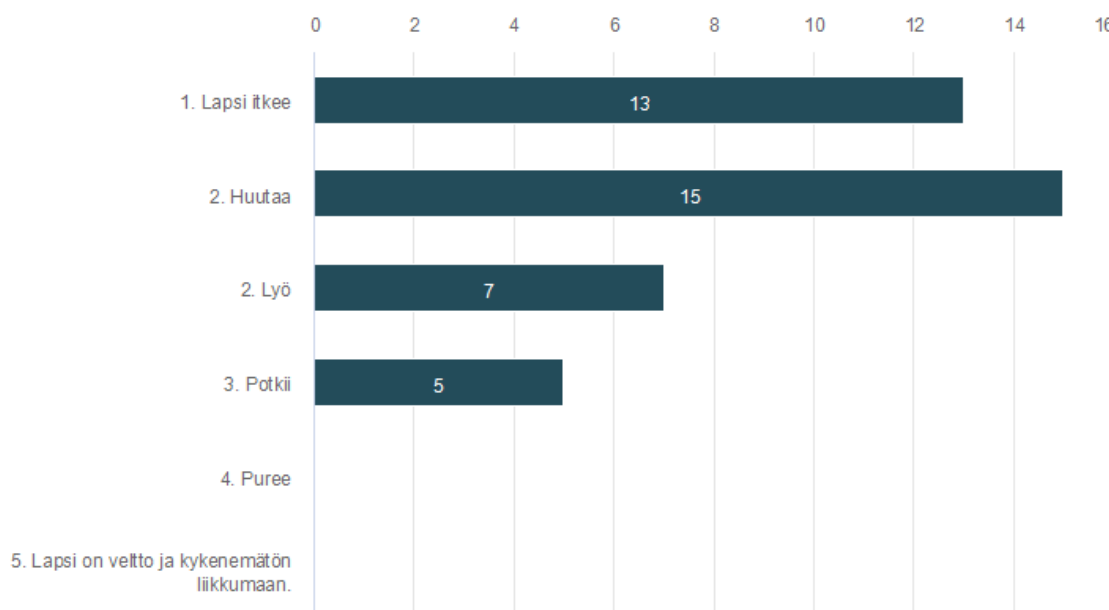
9.2 Haastavan käyttäytymisen ilmeneminen lapsilla

Valtaosalla kyselyyn osallistuneista lapsista (14 kpl = 63,6 %), tilanne, jossa haastavaa käytöstä esiintyi, oli kestoltaan 1–5 minuuttia. Seitsemällä lapsella tilanne kesti 6–10 minuuttia (31,8 %) ja yhdellä lapsella 11–20 minuuttia (4,6 %), yli 20 minuutin tilanteista ei raportoitu (Kuvio 3).

Kuvio 3. Haastavan käyttäytymisen kesto.

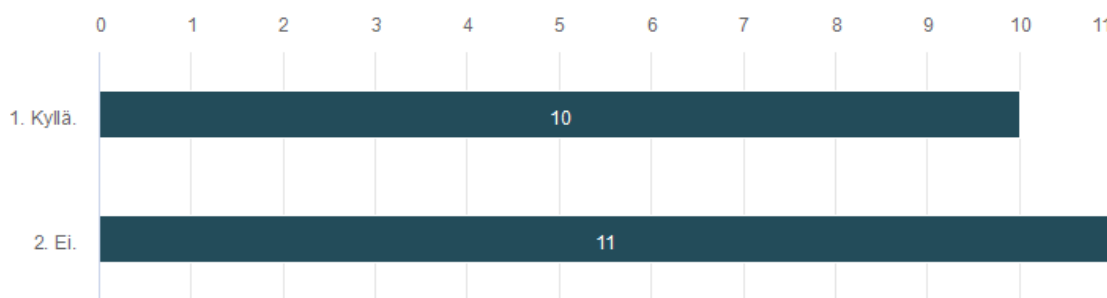
Kuviossa 4 on kuvattu haastavan käyttäytymisen ilmenemismuodot, joista yleisimmät olivat huutaminen (71 %) ja itkeminen (62 %). Kolmanneksi yleisintä oli lyöminen (33,3 %), neljänneksi yleisintä oli potkiminen (23,8 %). Kyselyyn osallistuneiden parissa ei ilmennyt puremista, tai lapsen velttoutta ja kykenemättömyyttä liikkumaan haastavan käytöksen yhteydessä. Vastaajien määrä 21, valittujen vastausten lukumäärä 40.

Kuvio 4. Kyselyyn vastanneiden haastavan käyttäytymisen ilmenemismuodot.

Tilanteet, joissa haastavaa käytöstä esiintyi, tapahtuivat lasten kotona. Vastanneista kaksikymmentä (91 %) kertoi lapsensa käytöksen olevan haasteellista kotona ja kaksi (9,1 %) vastasi lapsensa käyttäytyvän haasteellisesti kotona ja hoidossa. Muista paikoista ei raportoitu. Lasten keskuudessa haastavaa käytöstä ilmeni 54,6 % muutaman kerran viikossa, 22,7 % harvemmin kuin kerran viikossa. Kerran päivässä lapsista käyttäytyi haastavasti 13,6 % ja kerran viikossa 9,1 %.

Lapsen aggressiivinen käytös kohdistui 47,6 % ikätovereihin ja aikuisiin, vastaavasti tutkimukseen osallistuneista lapsista 52 % ei kohdistanut aggressiivista käytöstä ikätovereihinsa tai ympärillä oleviin aikuisiin (Kuvio 5).

Kuvio 5. Mikäli lapsenkäytös on aggressiivista, kohdistaaako hän aggression muihin henkilöihin, kuten aikuisiin tai ikätovereihin?

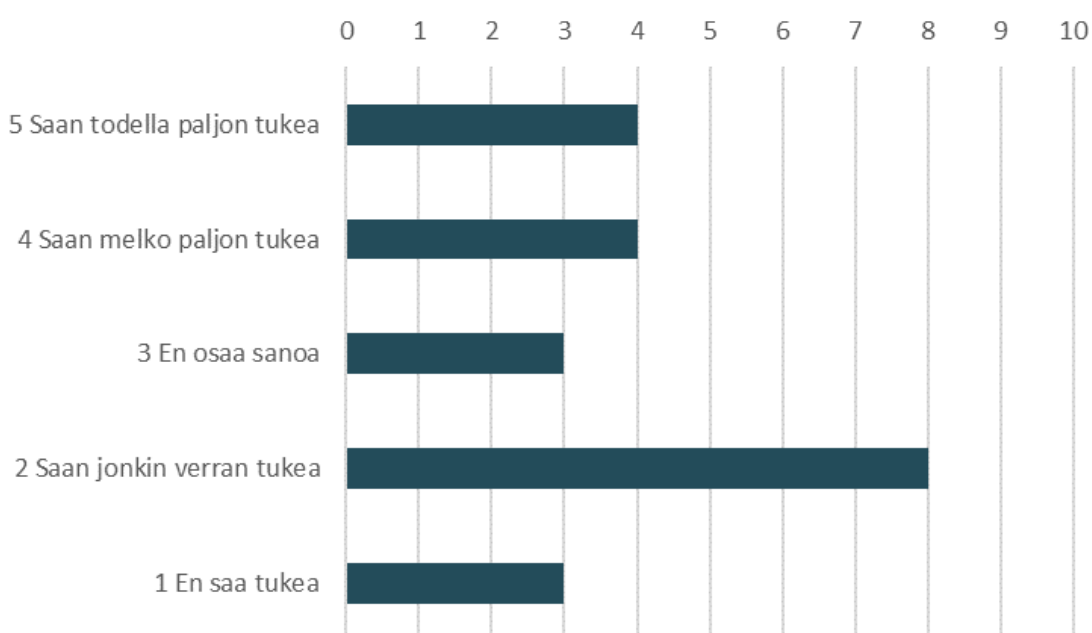
Vastanneiden lapsista noin kaksi kolmasosaa (67 %) ei satuttanut muita käyttäytyessään haasteellisesti, ja noin yksi kolmasosa (33 %) vastaavasti satutti muita. Kukaan kyselyyn osallistuneista lapsista ei satuttanut itseään haastavan käytöksen aikana. Vastanneista huoltajista 72,7 % antoi lapsensa ilmaista melko usein tunteitaan vapaasti ja 18,7 % huoltajista antoi lapsensa ilmaista aina vapaasti tunteitaan haastavan käytöksen aikana. Kukaan vastaajista ei raportoinut kieltävänsä lapsensa tunteiden näyttämistä. Kysyttäessä lapsen tunteiden hillinnästä, ja siitä yrittääkö huoltaja omalla toiminnallaan hillitä niitä yleisimmäksi vastausvaihtoehdoksi valikoitui ”joskus”. 45,5 % vastaajista valitsi ”joskus” vaihtoehdon, toiseksi yleisimmäksi vaihtoehdoksi nousi ”melko usein”. 22,7 % vastaajista kertoi tämän olevan sopivin vaihtoehto.

9.3 Haastavista tilanteista selviäminen ja huoltajan tuentarve

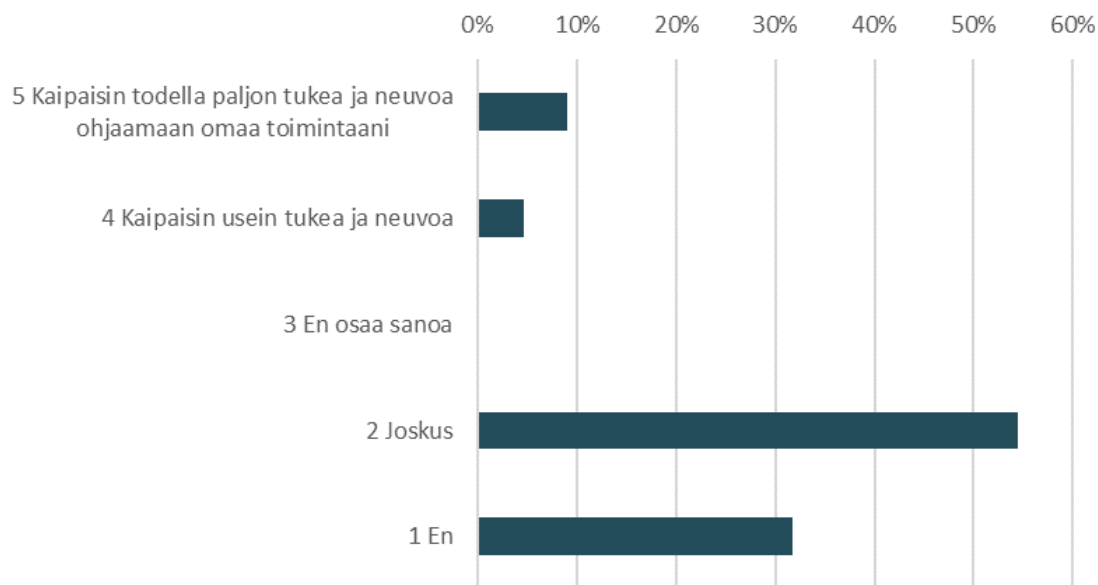
Haastavien tilanteiden yhteydessä 68 % vastaajista ei joutunut rajoittamaan lapsensa toimintaa kiinnipitämällä, vastaavasti 32 % vastanneista joutui kiinnipitämään lastaan haastavan käytöksen aikana. Vastanneiden keskuudessa kiinnipitoon monissa tilanteissa riitti käsien asettaminen lapsen olkapäille ja katsekontaktin hakeminen lapsen kanssa. Lapsen huoltajia haastava käytös tulosten perusteella ahdisti hieman 47,6 % tai ei ollenkaan 33,3 %. Vastaajista ainoastaan 4,8 % kertoi lapsen haastavan käytöksen ahdistavan erittäin paljon.

Puolet (50 %) vastanneista kasvattajista ei kokenut epävarmuuden tunnetta lapsen haastavan käyttäytymisen aikana ja 40,9 % vastanneista oli hieman epävarmoja. Puolestaan 4,5 % vastaajista oli erittäin ja 4,6 % hieman epävarmoja vastaavassa tilanteessa. Kysyttäessä voimattomuuden tunteesta vastaavassa tilanteessa tulokset jakaantuivat pääosin vastausten; olen hieman voimaton tai en ole lainkaan voimaton vaihtoehtojen kesken. 81 % Vastaajista kertoi tuntevansa hieman voimattomuutta ja 13,6 % ei ollut ollenkaan voimaton. Selvä vähemmistö 4,6 % tunsu lapsen haastavan käytöstilanteen aikana olevansa erittäin voimattomaksi. Kysyttäessä huoltajien tunteista, joita heillä esiintyy lapsen haastavan käyttäytymisen aikana, eniten vastauksia, kerääntyi kohtiin: vihainen 36 %, hämillään 36 %, ärsyyntynyt ja kyllästynyt 27,3 % ja surullinen 23 %. Ainoastaan huoltajista 14 % oli ahdistuneita ja 9,1 % häpeissään lapsensa toiminnasta.

Osana tutkimusta selvitimme huoltajien tuentarpeen lapsen kasvatuksessa. Kokemus tuen tarpeesta (Kuvio 6) jakaantui melko tasaisesti kaikkien vastaajien kesken. Kolme vastaajaa ei kokenut saavansa tukea lainkaan, kahdeksan sai jonkin verran tukea. kolme ei osannut määritellä tuen tarvetta. Neljä henkilöä sai melko paljon tukea haastavan lapsen kanssa arjessa selviämiseen, kuin myös neljä henkilöä sai paljon tukea.

Kuvio 6. Kokemus tuen saamisesta.

Kuvio 7. Vastausten määrä kysymykseen Kaipaisitko lisää tukea ja neuvoa tilanteisiin, jossa esiintyy lapsen haastavaa käytöstä?

Yllä olevassa kuviossa 7 kuvataan, kuinka 54,4 % kyselyyn vastanneista olisi halunnut joskus lisää tukea haastavista tilanteista selviämiseen ja 9,1 % vastanneista olisi halunnut todella paljon tukea ja neuvoja tilanteista selviämiseen.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vastausten perusteella tyypillisin kyselyyn osallistunut lapsi oli viisivuotias poika, joka käyttäytyy haasteellisesti kotona. Haastava tilanne kestää noin 5–10 minuuttia, tuona-aikana lapsi itkee, huutaa, tai jopa lyö samanaikaisesti. Hän kohdistaa vihan lähellä oleviin henkilöihin, mutta ei kuitenkaan satuta itseään. Lapsi kuuluu ydinperheeseen ja hänen vanhempansa ovat turhautuneita, sekä ärsyyntyneitä, joskus jopa vihaisia tilanteesta. Haastavan tilanteen aikana lapselle sallitaan vapaa tunteiden näyttäminen. Lasten huoltajat kokevat tarvitsevansa lisää tukea ja neuvoja haastavista tilanteista selviämiseen.

Tutkimukseen osallistuneista lapsista enemmistöllä oli sisaruksia ja muutama osallistuneista kuului suurperheeseen, jossa oli enemmän kuin kolme lasta. Vähemmistöön jäivät lapset, jotka olivat perheen ainoita ja mahdollisesti ensimmäisiä lapsia. Vastaajista enemmistö edusti ydinperheen perhemuotoa ja vähemmistö jotakin muuta perhemuotoa, jota tutkimuksessa ei ollut määritelty.

Lasten keskuudessa haastavia tilanteita esiintyi eniten kotona ja hoidossa, nämä kaksi paikkaa ovat lapsen yleisimmät kasvuympäristöt. Kotona lapsen on helppo ilmaista mielipiteensä, tunteensa ja tahtonsa omaa vanhempaansa kohtaan. Tutkimus osoitti lasten huoltajien kaipaavan lisää tukea haastaviin tilanteisiin. Tämä viittaa siihen, että kotona ollessa lapsen huoltajalla ei ole tarpeeksi keinoja ja välineitä selvittääkseen tilanteesta, jossa lapsi käyttäytyy haasteellisesti. Arjessa lasten huoltajat kokivat saavansa tarpeeksi tukea lapsensa kasvatukseen. Tutkimuksen vastausten perusteella lasten huoltajat kokivat haastavissa käytöstilanteissa kyllästymisen-, ärsyyntyneisyyden- ja vihantunteita. Muutamat vastaajista kokivat jopa suurta voimattomuuden tunnetta.

Vastauksista on tulkittavissa, että 4–6-vuotiailla esiintyy paljon haastavaa käyttäytymistä. Tilanteet menevät ohi melko nopeasti, kun lapsi on saanut vapaasti ilmaista tunnepurkauksensa. Vastanneiden joukosta erottui kuitenkin muutama tapaus, joissa tilanteet olivat hankalampia ja pitkäkestoisempia. Tilanteet saattoivat kestää, jopa 20 minuuttia. Tällaisissa tapauksissa huoltajat kokivat suurta voimattomuuden tunnetta ja tuen, sekä neuvojen tarvetta haastavista tilanteista selviämiseen. Haastavimmissa tapauksissa lapsen huoltajat olivat ahdistuneita lapsensa haastavissa käytöstilanteissa.

Toteuttamaamme kyselyyn osallistui vain murto-osa tavoittelemastamme tutkimusjoukosta, joten mahdollisesti tutkimuksen rehabiliteetti tulisi paranemaan, mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen. Vuodenvaihde ajankohtana saattoi olla huono tutkimuksen toteutukselle. Tutkimuksen perusteella on huomattavissa että, kaikilla tutkimukseen osallistuneista oli jonkinlaisia haastavia tilanteita lapsensa kanssa. Näin ollen lasten haastavaa käytöstä ja vanhempien jaksamista olisi syytä seurata säännöllisesti, sillä mahdollisesti etätyönteko lisääntyneen kotonaolon kanssa lisäävät niitä.

Aiheesta kaivattaisiin lisää tutkimuksia samasta aihepiiristä, sillä tämän tutkimuksen perusteella voidaan osoittaa 4–6-vuotiailla olevan haastavaa käyttäytymistä ja huoltajilla tuentarvetta. Jatkotutkimus liittyen huoltajien tuentarpeeseen olisi hyödyllinen, sillä sen avulla voitaisiin eritellä, millaista tukea todella tarvittaisiin haastavista tilanteista selviämiseen. Tutkimalla asiaa enemmän ja syvemmin voitaisiin tukea lastenhuoltajia kasvatusprosessissa, sekä turvata lapselle hyvinvointia ja kasvua tukeva kasvuympäristö.

11 POHDINTA

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osaaminen kuuluu olennaisena osana sosionomin ammattialan kompetensseihin. Sosionomilla on työssään tavoitteena edistää tasa-arvoa ja toimia yhdenmukaisuutta edistävällä toimintatavalla. Hänen tulee olla valmis verkostoitumaan muiden kanssa hyödyntäen omia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan. Sosionomilla on suuri vastuu omasta työstään, ja lisäksi johtotehtävissä toimiessaan hänellä on vastuu myös alaisistaan. Asiakastyössä ollessaan hänen tulee olla valmis työskentelemään ja ottamaan vastuuta arvoristiriitoja sisältävissä tilanteissa. Tilanteissa sosionomin tehtävänä on pitää huolta aina heikoimmassa asemassa olevasta. Asiakastyössä ollessaan hänen tulee huomioida asiakkaan palvelujen tarve, sekä tarvittaessa ohjata hänet niiden piiriin. (Opintopolku, i.a.)

Opinnäytetyönprosessi on ollut pitkäjänteisyyttä vaativa opintojen aikakausi, jonka aikana olemme oppineet paljon kehittämis- ja tutkimustyöstä. Prosessin alussa meillä oli selkeä intuitio aiheesta, josta haluamme työmme tehdä. Intuitio vahvistui ja selkeentyi, kun saimme aiheen rajattua meille sopivaksi. Opinnäytetyö eri vaiheineen on antanut meille paljon tietoa tulevaisuutta ajatellen. Sosionomin työssämme tarvitsemme esimerkiksi kykyä hahmottaa laajempia kokonaisuuksia, joita tämä työ on opettanut havaitsemaan. Prosessi on avannut meille todellisen yhteistyönmerkitystä ja toisen työn arvostamista, sillä yhteistyömme on

ollut sujuvaa. Olemme pystyneet hyödyntämään tasa-arvoisesti olemassa olevamme tieto-taitoperustamme. Työn- ja tehtävänjako onnistui ongelmitta ja molemmin puolinen luottamus opinnäytetyöparin tekemiseen oli koko ajan vahvasti läsnä.

Tutkimuksemme aihe osoittautui araksi aiheeksi. Vaikka vastaaminen oli täysin anonymiä, saimme tavoittelemastamme 100 vastauksesta ainoastaan 22 kappaletta vastauksia. Näin ollen tutkimuksen otoksesta muotoutui suppea, eikä se ole yleistettävissä. Tutkimus valmistui aikataulunmukaisesti vallitsevasta tartuntatauti epidemiasta huolimatta. Huolimatta tutkimuksen suppeasta otoksesta, sen avulla saatiin samankaltaisia tuloksia, kuin mitä teoreettisessa viitekehyksessä oli nähtävissä. Esimerkiksi haastavien lasten huoltajat kokivat tarvitsevansa lisää tukea, joka oli osoitettavissa, sekä tutkimustulosten että teoriapohjan avulla.

Lasten tiedetään käyttäytyvän haastavasti, mutta asiasta puhutaan hyvin vähän. Oletetaan että on normaalia, kun lapsi kiukuttelee, mutta kukaan ei kyseenalaista, mikä on liiallista kiukuttelua. Vanhemmat ja huoltajat eivät halua leimata lastaan epänormaaliksi haastavan käytöksen perusteella, vaan haluavat sinnitellä ja jaksaa tilanteessa. Suosittelemme erityisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisten, mutta myös haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmille luettavaksi Liisa Ahosen Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirjaa. Kirjassa käsitellään kattavasti haastavan käyttäytymiseen liittyviä syitä, sekä keinoja, miten lasta voidaan tukea haastavien tilanteiden hallinnassa.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan on mahdollista kehittää omaa ammattitaitoaan haastavien tilanteiden hallinnassa osallistumalla esimerkiksi MAPA®-koulutukseen. Koulutuksen käytyään varhaiskasvatuksen henkilökunta voi myös tukea paremmin lapsen vanhempia haastavissa kasvatustilanteissa, esimerkiksi antamalla neuvoja tilanteista selviämiseen. Lisäksi ottaessaan käyttöön MAPA®-toimintamallin varhaiskasvatuksen henkilöstö pystyy tarjoamaan entistä turvallisemman kasvuympäristön kaikille varhaiskasvatuksessa olevilla lapsille.

LÄHTEET

- A 60/1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 21.08.1991/60. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sop-teksti/1991/19910060#idm45237816828704>
- A 753/2018. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 23.08.2018/753. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet*. PS-kustannus.
- Aro, T. (2013). Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa. Teoksessa T. Aro, & M.-L. Laakso (toim.). *Taaperosta taitavaksi toimijaksi – Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen*. (s. 106–119). (2. uud. p.). Niilo Mäki Instituutti.
- Cacciatore, R. (2018). *Kiukkukirja – Aggressiokasvattajan käsikirja – vauvasta kouluikään*. Väestöliitto. <https://storage.googleapis.com/ngo-production/2018/10/75f8e041-kiukkukirja.pdf>
- Candelin, I. (2019). *Lapsen haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksessa*. [Kandidaatintutkielma, Oulun yliopisto] <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905211867.pdf>
- Crisis prevention Institute. (2020). *Kouluttajan opas - Mapa® Haasteellisen käyttäytymisen ennaltaehkäisy ja hallinta, vaativat asiakastilanteet*. Suomen MAPA® -keskus.
- Crisis Prevention Institute. (i.a.-a). *CPI Safety Intervention™ Foundation Training*. Saatavilla 11.4.2022 <https://www.crisisprevention.com/en-GB/Our-Programs/Safety-Intervention>
- Crisis Prevention Institute. (i.a.-b). *MAPA® (Management of Actual or Potential Aggression) Practical skills and solutions for behaviours that challenge*. Saatavilla 11.4.2022 <https://www.crisisprevention.com/en-NZ/Our-Programs/MAPA-Management-of-Actual-or-Potential-Aggression>
- Dahlberg, L., Etienne, K., Lozano, R., Mercy, J., & Zwi, A. (toim.). (2005). *Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti*. Gummerus

- Kirjapaino Oy, Jyväskylä. https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf
- Green, R. W. (2005). *Tulistuva lapsi – Uusi lähestymistapa helposti turhautuvien ja joustamattomien lasten ymmärtämiseen ja kasvattamiseen*. Otavan Kirjapaino Oy.
- Her Majesty's Government. (27.6.2019). *Reducing the Need for Restraint and Restrictive Intervention - Children and young people with learning disabilities, autistic spectrum conditions and mental health difficulties in health and social care services and special education settings*. Government of the United Kingdom. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/812435/reducing-the-need-for-restraint-and-restrictive-intervention.pdf
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (18. uud. p.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hujala, E., & Turja, L. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (5. uud. p.). PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523700758/>
- Karttunen, A. (2016). *Haastava lapsi perheessä – lastentarhanopettajien kokemuksia yhteistyöstä vanhempien kanssa* [Pro gradututkielma, Jyväskylän yliopisto] <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52485/URN:NBN:fi:jyu-201612205199.pdf?sequence=1>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540#L1P3>
- Laakso, M.-L. (2013). Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen merkitys lapsen itsesäätelyn kehityksessä. Teoksessa T. Aro, & M.-L. Laakso (toim.). *Taaperosta taitavaksi toimijaksi – Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen*. (s. 60–79). (2. uud. p.). Niilo Mäki Instituutti.
- Lagerspetz, K. (1992). Onko ihminen luonnostaan väkivaltainen? *Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim*. 180(3), 214–217. <https://www.duodecimlehti.fi/duo20047#s1>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (18.2.2019). *Lapsen kasvu- ja kehitys*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-liikunnallinen-kehitys/>

- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2013). *Lapsi eri-ikäkausina 5-vuotias*. Saatavilla 11.2.2022 <https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04174318/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-5-v.pdf>
- Mielenterveystalo. (i.a.). *Mitä on aggressio?*. Saatavilla 21.2.2022 https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/aggression_tunteen_omahoito/Pages/mita_on_aggressio.aspx#lasten_kasvattaminen
- Mikkonen, A. (2018). *Omaehtoisen leikin rajoittaminen päiväkodissa Varhaiskasvattajien näkemyksiä lasten ei-toivotuista leikeistä* [Kasvatustieteen kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto.] <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63111/URN:NBN:fi:ju-201903131842.pdf;sequence=1>
- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H., & Laakso M.-L. (6.10.2017). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa* [Tilannekartoitus]. Opetushallitus. Saatavilla 18.2.2022 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Nieminen, P. (2015). *Eriyistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalinen osallisuus päiväkodin vertaisryhmässä*. [Kasvatustieteen kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto.] Saatavilla 27.2.2022 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45900/URN:NBN:fi:ju-201505141856.pdf?sequence=1>
- Nuortennetti. (16.6.2020). *Aggressiivisuus*. Saatavilla 21.2.2022 <https://www.nuortennetti.fi/mieli-ja-keho/mielen-hyvinvointi/aggressiivisuus/>
- Opetushallitus. (i.a.). *Mitä on varhaiskasvatus*. Saatavilla 11.1.2022 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opintopolku. (i.a.). *Sosionomi (AMK), sosiaaliala*. Saatavilla 17.3.2022 <https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.000000000000000000254>

- Poikkeus, A.-M. (2013). Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa T. Aro, & M.-L. Laakso (toim.). *Taaperosta taitavaksi toimijaksi – Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen*. (s. 80–105). (2. uud. p.). Niilo Mäki Instituutti.
- Rinnalla. (i.a.). *Sosiaalisemotionaaliset taidot*. Saatavilla 18.2.2022 <https://sites.utu.fi/rinnalla/sisaltoalueet-ja-asiantuntijat/sosiaaliemotionaaliset-aidot/>
- Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrisen jaoksen asettama työryhmä. (12.12.2018). *Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret)*. Käypä hoito-suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin. <https://www.kaypa-hoito.fi/hoi50118#K1>
- Suomen Mapa® keskus. (i.a.). *Mitä on Mapa®?*. Saatavilla 14.3.2022 <https://suomenmapakeskus.fi/mapa/>
- Suomi, P. (2013). *Haastavan lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa* [Opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu] https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64634/Suomi_Piia.pdf?sequence=1
- Tahkokallio, K. (2003). *Mitä tehdä levottomille lapsille*. WS Bookwell Oy.
- Tuononen, M. (2021). Varhaiskasvatukseen osallistuminen yleistyy nopeasti Suomessa ja kansainvälisesti <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/varhaiskasvatukseen-osallistuminen-yleistyy-nopeasti-suomessa-ja-kansainvalisesti/>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa-Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019* [Ohje]. Saatavilla 22.2.2022 https://tenk.fi/sites/default/files/202101/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Viljamaa, J. (2009). *Mitä minä teen tämän lapsen kanssa?* Minerva kustannus Oy.
- Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. (5. uud. p.). PS-kustannus.

LIITE 1. Saatekirje

Arvoisat vanhemmat!

Olemme sosionomiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Suoritamme opinnot, joiden myötä voimme tulevaisuudessa toimia varhaiskasvatuksen opettajina. Teemme opinnäytetyöksemme Webropol- kyselytutkimuksen 4–6-vuotiaiden lasten haastavasta käyttämisestä.

Kyselytutkimuksen tarkoituksena on selvittää missä ja minkälaisissa tilanteissa haastavaa käytöstä esiintyy, sekä miten tällaisia tilanteita voisi vähentää. Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa, joka tukee niin lapsen vanhempia, kuin varhaiskasvatuksessa toimivia ammattilaisia lapsen kasvatuksessa.

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja vastaukset käsitellään anonyymisti. Ohessa QR-koodi, jonka kautta aukeaa linkki suoraan kyselyyn.

Mielipiteenne ja kokemuksenne ovat tärkeitä. Vastaamalla kyselyyn autatte meitä tunnistamaan haastavan käytöksen ilmiötä varhaiskasvatusikäisissä.

Toivomme teidän vastaavan kyselyyn 19.12.2021 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Sosionomiopiskelijat Teemu Rintala ja Marika Ylikoski